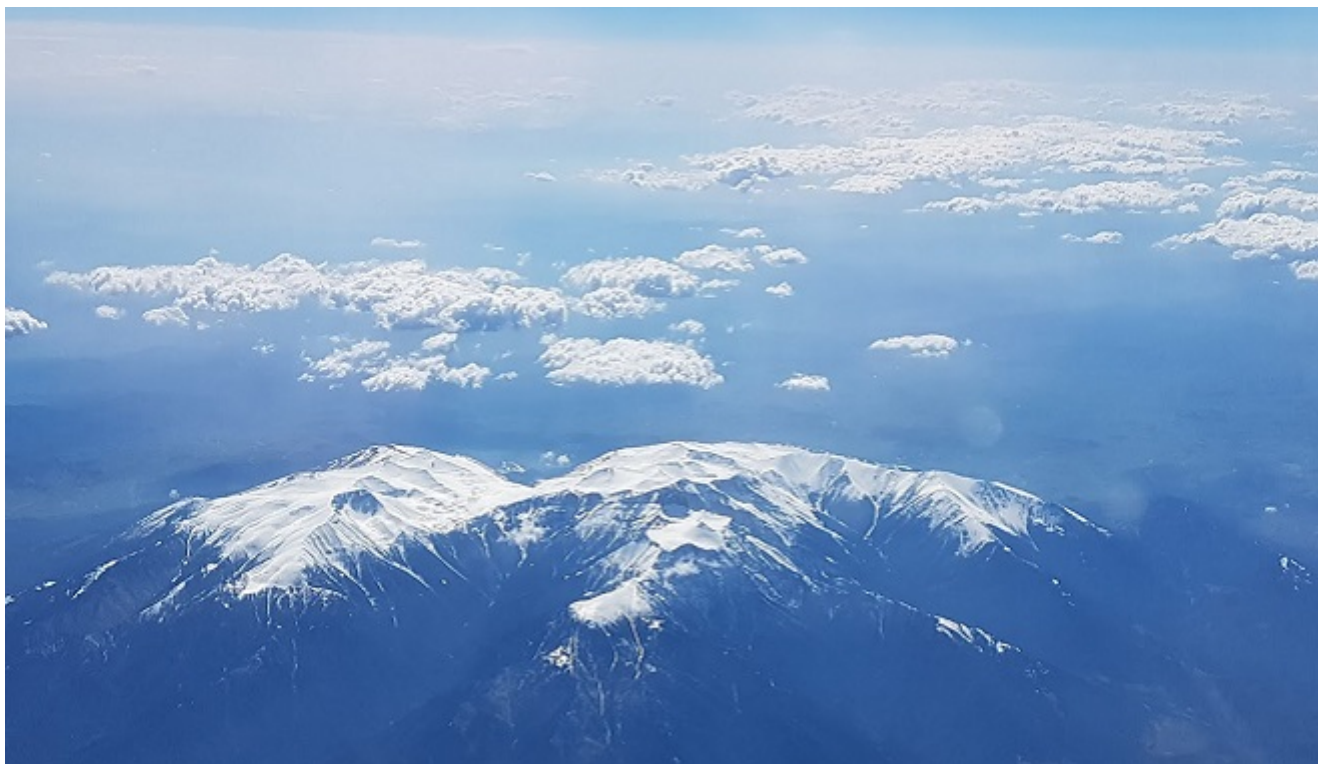

1 Απριλίου 2017

Η έκφραση της ιερότητας στην ποίηση του Οδ. Ελύτη

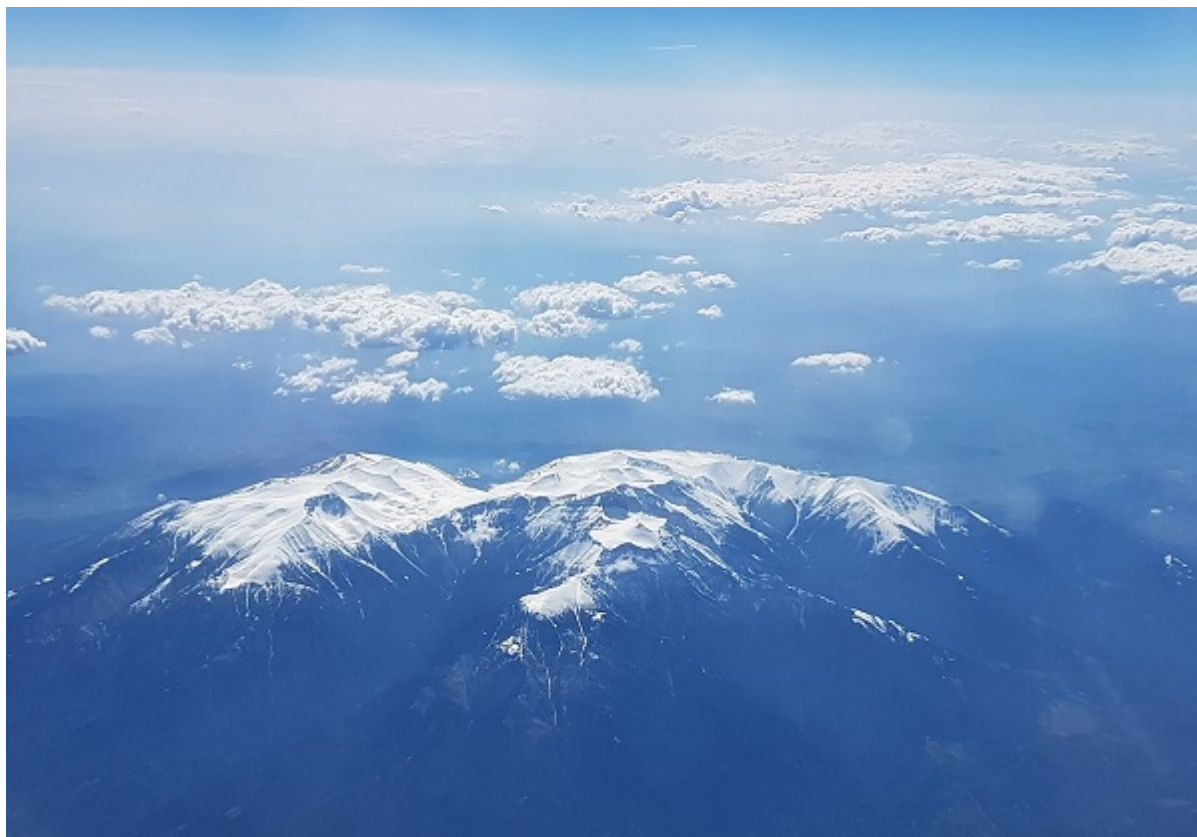
Πολιτισμός / Ποίηση

Βασιλική Ρούσκα, ΜΑ Θεολογίας

[Προηγούμενη δημοσίευση: <https://www.pemptousia.gr/?p=155059>]

Ο Θεός δεν δύναται οντολογικά να επέμβει στην ελευθερία του ανθρώπου και στις επιλογές του αφού ο ίδιος είναι ετερούσιος προς την κτιστή και συνεπώς φθαρτή φύση του ανθρώπου[10]. Η ανθρώπινη ελευθερία διαθέτει κίνηση και σε καμία περίπτωση ακινησία. Στην ελεύθερη άσκηση της ανθρώπινης ελευθερίας κατασταλτικός παράγοντας μπορεί να είναι η κοινωνία και οι πιέσεις που μπορεί αυτή να ασκεί γι' αυτό και η κατάκτηση της ελευθερίας δεν είναι εύκολη[11]. Την ελεύθερη άσκηση της ποιητικότητάς του φαίνεται να αντιλαμβάνεται και το ποιητικό υποκείμενο ενώ μαζί με τη δική του ποιητικότητα αναγνωρίζει την ποιητικότητα του αγιογράφου και των μουσικών. Γίνεται λοιπόν αναφορά σε τρεις διαφορετικούς προσωπικούς ποιητικούς τρόπους ύπαρξης που εκφράζουν την μοναδικότητα της υπαρκτικής ποιητικότητάς τους προς την μιμητική τελείωση και κατ' επέκταση την μοναδική ποιητικότητα του κατεξοχήν Ποιητή.

Φωτο: Δημήτρης Ηλιόπουλος

Ο «κήπος» που «βλέπει» αποτελεί στίχο-μοτίβο στο πρώτο μέρος. Μοιάζει να έχει το στοιχείο του ιερού ή του μεταφυσικού «ο κήπος βλέπει/ ακούει τους ήχους απ' τα χρώματα/ τους ιριδισμούς που ένα χάδι/ αφήνει/ πάνω στο σώμα το γυμνό την ώρα/ που το τραβούν μυριάδες νήματα/ ψηλά μιλούν τα μηνύματα/ τι να το κάνεις/ δε νογά κανείς». Στη Μαρία-Νεφέλη ο Ελύτης συνδέει το γυμνό σώμα με το ιερό «Ένα σώμα γυμνό είναι η μοναδική προέκταση της νοητής γραμμής που μας ενώνει με το μυστήριο.»[12]. Ίσως γι' αυτό τα «μηνύματα» τα χαρακτηρίζει

«ψηλά». Αυτό που απασχολεί το ποιητικό εγώ είναι η υπαρξιακή του αγωνία, αφού όπως λέει χαρακτηριστικά «μένουμε σαν ασυρματοφόρα/ παρατημένα μες στην έρημο και αχρηστεμένα εδώ κι αιώνες/ απελπιστικά παλεύοντας τα κύματα». Αυτό που τρομάζει τον ποιητή είναι το μέλλον με ό,τι μπορεί αυτό να φέρει «Τί θα γίνει λοιπόν όταν/ κάποτε λήξουν οι κοινωνικοί αγώνες όταν οι εφευρέσεις/ αυτοαχρηστευθούν τα αιτήματα όλα ικανοποιηθούν». Την απάντηση στο ερώτημα τη δίνει ο ίδιος ο ποιητής με μία μονάχα λέξη «κενό», ένα κενό υπαρξιακό, ανώφελο, στατικό και συνεπώς ανελεύθερο.

Ψάχνοντας αυτή την πολυπόθητη ελευθερία και αποβλέποντας στη γεφύρωση αυτού του υπαρξιακού του κενού ο ποιητής, διαχωρίζει μια μερίδα ανθρώπων από το σύνολο και σε αυτή προσθέτει μαζί και τον εαυτό του «οι άλλοι εμείς». Σε αυτή τη μερίδα ανθρώπων αναφέρει ο ποιητής πρόσωπα των τεχνών («Pierro della Francesca», «Arthur Rimbaud»), την προσωποποιημένη ποίηση («Ποίηση») και μεταξύ όλων αυτών υπάρχει η αίσθηση του ιερού («τριανταφυλλιές με σημασία θρησκευτική/ αλληλούια/ η Κυρία των Αγγέλων/ με χρυσό αλεξίπτωτο/ κατέβαινε ως το μαξιλάρι σου/ Υιέ μου πλάγιαζε κοντά σου/ η απέραντη πεδιάδα/ φυσημένες δεξιά οι τουλίπες όλες/ αριστερά ο αέρας/ χρωμοθέτης αλάνθαστος». Η χρήση της μετοχής «φυσημένες» που χρησιμοποιεί για να εκφράσει την ιερότητα ο Ελύτης δεν είναι καθόλου τυχαία αν την παραλληλίσουμε με το ρήμα που χρησιμοποιείται στο βιβλίο της Γενέσεως της Παλαιάς Διαθήκης και αναφέρεται στη Δημιουργία του ανθρώπου από τον Θεό «ένεφύσησεν»[13]. Η «Κυρία των Αγγέλων» είναι ένα από τα πολλά προσωνύμια της Παναγίας στη χριστιανική λατρεία ενώ ο «Υιός» το δεύτερο πρόσωπο της Αγίας Τριάδας. Και θα καταλήξει το ποιητικό υποκείμενο στο αποφθεγματικό συμπέρασμα «ανάγκη να μετατρεπόμαστε κάθε στιγμή σε εικόνα». Η ποιητική «εικόνα» μπορεί να είναι και η κατεξοχήν εικόνα όπως ορίστηκε από τον Δημιουργό ως σχεσιακή δυνατότητα που ο ίδιος χάρισε στον άνθρωπο μέσω του κατ' εικόνα και καθ' ομοίωση.

Η ποιητική εικόνα σχηματίζεται χάρη στη γλώσσα ως «μια ηθική δύναμη που η ανθρώπινη διάνοια την κινητοποιεί, ωσάν να προϋπάρχει από τα πράγματα, για να τα δημιουργήσει ίσα-ίσα, και μόνον έτσι αυτά να υπάρξουν»[14], είναι αυτό που ο Ελύτης ονομάζει «πολυσήμαντη παρασημαντική»[15].

Αυτός ο μετασχηματισμός των λέξεων με τα νοήματα που αυτές φέρουν καθώς και η πολυσημία τους δημιουργούν μια πραγματικότητα αντιθετική που βαίνει μια στο ελάχιστο και μια στο μέγιστο όπου το πρώτο εκφράζει το φυσικό και το δεύτερο το υπερβατικό, το θείο[16]: «μ' άλλα λόγια κάτι ελάχιστο αλλά και/ σημαντικό τόσο που/ η μαγεία να κινεί το χέρι μας και να το ερμηνεύει/ κατά πως οι σκιές αλλάζουν θέση/ λες/ και έχουν πάρει κιόλας το μερίδιο του Θεού/ ίδια σ' άλλους

καιρούς οι Όσιοι».

(συνεχίζεται)

- [10] Βλ. Ν. Ματσούκας, *Δογματική και συμβολική θεολογία Β*, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 2009, σ. 153.
- [11] Βλ. Ν. Ματσούκας, *Το πρόβλημα του κακού*, Πουρναράς, Θεσσαλονίκη 32009, σ. 60-62.
- [12] Οδ. Ελύτης, *Μαρία Νεφέλη, Ίκαρος*, Αθήνα 102008, σ. 104.
- [13] Γεν 2, 7, Rahlf's-Hanhart, *Septuaginta*, Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 22006.
- [14] Οδ. Ελύτης, *Ανοιχτά Χαρτιά, Ίκαρος* 72009, σ. 328-329.
- [15] Οδ. Ελύτης, *Ανοιχτά Χαρτιά, Ίκαρος*, 72009, σ. 328.
- [16] Βλ. Ι. Ηλιοπούλου, *Αναζητώντας τη Δέκατη Τέταρτη ομορφιά, Δοκίμια για τον Οδυσσέα Ελύτη, ύψιλον/βιβλία,, Αθήνα 2014, σ. 98.*

<http://bit.ly/2nr6mso>